

3.5. Környezetvédelem alapelvei

<https://youtu.be/ELQzU0ClrPI>

A környezetvédelem egyre nagyobb hangsúlyt kap napjainkban, hiszen egy globális krízishelyzet immár nemcsak valószínűsíthető, hanem tény, hogy a Föld forrásainak gátlástalan kihasználásával, élőhelyeink szennyezésével és tönkretételével az emberiség komoly veszélybe sodorja önmagát is. A témának számos jó, magyar nyelvű irodalma is van (Kerényi, 2006; Szabó és Angyal (szerk.) 2012), ezért ezt a rövid fejezetet inkább figyelemfelkeltőnek szánjuk.

Megjegyzendő, hogy a környezetvédelem és természetvédelem nem azonos fogalmak, bár átfedés van közöttük. De míg a környezetvédelem az emberi populáció (ne felejtjük el, a Földön egyetlen emberi faj él jelenleg, a Homo sapiens!) védelmét helyezi középpontba, a természetvédelem a bioszféra és annak létét biztosító abiotikus környezet egészére fókuszál.

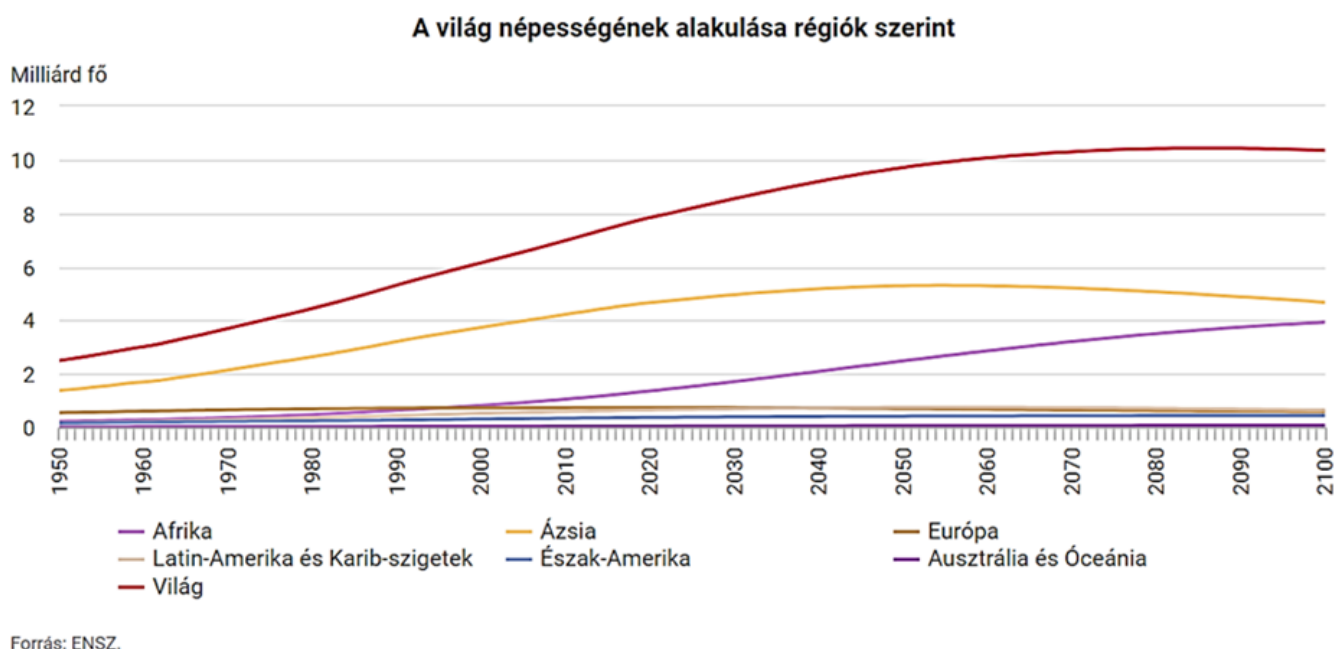
Számos modell létezik, amiben különböző forgatókönyveket feltételezve vizsgálták a világ 21. században várható „sorsát” (pl. Meadows-féle világmodellek). Természetesen a modellek sosem képesek minden lehetőséget számba venni, azonban a súlyos környezeti katasztrófát, amennyiben az ember nem változtat „kizsákmányoló” életvitelén, mindegyik előrejelíti. Ahhoz, hogy változásokat érjünk el, mindenképpen sürgős intézkedésekre van szükség.

Ebben fontos első lépés volt a Stockholmban még 1972-ben megtartott ENSZ konferencia (címe: „Az Egyesült Nemzetek Konferenciája az Emberi Környezetről), tehát nem új keletű a szemlélet. 1984-ben az ENSZ Közgyűlésén megalakították a Környezet és Fejlődés Világbizottságát (független szakértőkből álló bizottság). Definiálták a fenntarthatóság fogalmát: „A fenntartható fejlődés olyan fejlődés, amely kielégíti a jelen generáció szükségleteit anélkül, hogy veszélyeztetné a jövő generáció esélyeit arra, hogy ők is kielégíthessék szükségleteiket. (ld. még 2.6. fejezet)”. Kimondták, hogy bár az alapvető szükségletek kielégítése elsődleges, azonban bizonyos technológiai és társadalmi korlátozások szükségesek, amelyek biztosítják, hogy a következő generációk szükségletei is kielégítésre kerülhessenek (fenntartható fejlődés elve).

Magyarországon az 1995. évi LIII. törvény (Környezetvédelmi törvény) mondja ki, hogy a „környezetvédelem olyan tevékenységek és intézkedések összességét jelenti, amelyeknek célja a környezet veszélyeztetésének, károsításának, szennyezésének megelőzése, a kialakult károk mérséklése vagy megszüntetése, a károsító tevékenységet megelőző állapot helyreállítása.”

Így a környezetvédelem legfőbb feladatai között találunk kármegelőzési intézkedéseket, az okozott károk megszüntetésére vonatkozó eljárásokat és a természeti erőforrásokkal való észszerű gazdálkodásra vonatkozó javaslatokat is (diákokkal is érdemes megvitatni a témát!).

Célja tehát a globális környezeti problémák (pl. növekvő energia igény, talaj-, légköri és vízszennyezések, természeti erőforrások korlátozottsága, hulladékkezelés stb.) lehetőleg rendszer szintű kezelése. A világ népességének problémája is ide tartozik (10. ábra), hiszen 2022-re a Földön ez elérte a 8 milliárd főt, és az ENSZ becslése szerint a tendencia lassuló ütemben, de egyelőre tovább folytatódik.

10. ábra. A világ népességének alakulása régiók szerint (forrás: <https://www.ksh.hu/s/kiadvanyok/nepesedes-vilagnap-2023/index.html#footnote-1>)

Így valójában egy nagyon komplex, szerteágazó és kihívást jelentő problémával szembesülünk, amit az egyes elemek megoldásával nem lehet orvosolni, csupán az általánosabb elveket felvázolni.

Az egészséges környezethez minden embernek alapvetően joga van.

A környezetvédelem legfontosabb alapelve a *megelőzés*, amely kimondja, hogy a környezetváltozással járó tevékenységeket úgy kell megszervezni, hogy azok a lehető legkisebb terhelést jelentsék, megelőzve a környezet szennyeződését és károsodását (ld. még a Hulladékgazdálkodás c. fejezetet). A *felelősség alapelve* kimondja, hogy minden környezethasználó felelős azon tevékenységeikért, amelyekkel közvetve vagy közvetlenül hatással van a környezetre. A környezet károsítása esetén anyagi felelősséggel is tartozik a károk helyreállításáért.

Szubszidiaritás elve azt határozza meg, hogy mi a cselekvés optimális szintje, általában igaz, hogy a különféle környezeti problémákat a keletkezési szinten érdemes megoldani. A helyettesítés elve szerint a veszélyesebb technikákat alacsonyabb veszéllyel járóra kell cserélni. Fontos a biodiverzitás

védelme és a fenttartható fejlődés alapelve is (ezt korábbi fejezetben már részletesebben tárgyaltuk).

Fontos, hogy a környezetvédelmi alapelvek a gazdaságpolitikába és általában a társadalmi tevékenységekbe is integrálódjanak, és már a fiatalok oktatásakor előkerüljenek.

Ugyanakkor a környezet és természet védelme közügy. Így a kormány által kialakított jogszabályi környezetben mind a hatóságok, mind a gazdálkodó szervezetek, mind az állampolgárok együttműködésére szükség van a megfelelő működéshez. A különböző intézmények (pl. állami szervezetek, önkormányzatok stb.) együttműködésben kell eljárjanak a környezet és természetvédelmi feladatokban.

Ehhez viszont elengedhetetlen, hogy az ember (társadalom) tisztában legyen a környezetkárosító tevékenységek szerepével és megértse a környezet és természet védelmének fontosságát (nyilvánosság alapelve) (ld. még HULLADÉKGAZDÁLKODÁS c. fejezet).